

OSZTHATATLANUL

A külhoni magyarság sorskérdései

Nagy menetelés

ERDÉLY

Reményik Sándor

Egy szívnek, mely éppúgy fáj, mint az enyém

Eredj, ha tudsz... Eredj, ha gondolod,
hogy valahol, bárhol a nagy világon
könyebb lesz majd a sorsot hordanod,
• eredj...

Szállj mint a fecske, délnék,
vagy északnak, mint a viharmadár,
magasából a mérhetetlen égnek
kéMLELD a pontot,
hol fészekrákó vágyaid kibontod.

Eredj, ha tudsz.

Eredj, ha hittelen
hiszed: a hontalanság odakünn
nem keserűbb, mint idebenn.

Eredj, ha azt hiszed,
hogy odakünn a világban nem ácsol
a lelkedből, ez érző, élő fából
az emlékezés új kereszteket.
A lelked csillapuló viharának
észrevéltelen ezer új hangja támad,
süvit, sikolt,
s az emlékezés keresztfáira
téged feszít a honvágy és a bánat.

Eredj, ha nem hiszed.
Hajdanában Mikes se hitte ezt,
ki rab hazában élni nem tudott
de vállán égett az örökk kereszt
s egy csillag Zágon felé mutatott.

Ha esténként a csillagok
fürödni a Márvány-tengerbe jártak,
meglátogatták az itthoni árnyak,
szelíd emlékek: eszeveszett hordák,
a szívét kitépték.

S hegyeken, tengereken túlra hordták...

X 197476

Kristály Lehel

Nagy menetelés

Százak Tanácsa • 2013

Romániában a 2011-es népszámlálás hivatalos adatai szerint 1 237 746 magát magyarnak valló állampolgár él. Ez az ország lakosságának 6,5 százaléka.

A tágabban értelmezett Erdély (a történelmi Erdély, a Partium és a Kelet-Bánság) az 1920. június 4-i trianoni békediktátum útján került Magyarországtól Romániához.

A román történészek álláspontja szerint a határváltozás jogi alapja az 1918. december 1-jén megtartott gyulafehérvári román nemzetgyűlés, amely az úgynevezett Gyulafehérvári Nyilatkozatban mondta ki Erdély Romániával való egyesülését. Ettől kezdve Erdélyen és az erdélyi magyarokon a Magyarországtól Romániához került egész területet (a mai értelemben vett Erdélyt), illetve annak teljes magyar lakosságát értjük.

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001076394

X 197476

Előszó helyett

A polgármesteri hivatal dísztermében nemcsak a polgármester asszony, az anyakönyvvezető, az a néhány hozzátartozó és mi, tizenegy eskütevő voltunk jelen, hanem velünk voltak mindenek is, akik már nem lehettek ott! Velem volt anyám s apám, öreganyáim és öregapáim, a dédszüleim, mindenki, aki valaha is velünk volt, akikkel én valaha is együtt voltam. Ott sorakoztak az öregasszonyok fekete fejkendőikben, bütykös ujjaikkal, barázdált homlokú öregemberek, borostásan.

Anyám, akit földönfutóvá tett az akkori jugoszláv hatalom, akinek házunk kertjében kellett bujkálnia a betörő szerb partizánok és orosz katonák elől, anyám, aki mindenről lemondott a családjáért, aki fölaldozta magát a családjáért, és valahányszor Simányi Józsefet hallotta a hazámról énekelni, mindenannyiszor könnybe lábadt a szeme, s hangtalanul, mint egy szentséges imát, magába fojtva énekelte azt.

Apám, aki a Tiszán úsztatott rönökök alá bukva csak a Gondviselésnek köszönhette életét, akit a később önkéntesnek hazudott (minő cinizmus!). Petőfi-brigádba kötéllel verbuváltak, s ahonnan volt bátorsága az első adandó alkalommal megszökni.

Kubikus, majd kistemplomi harangozó és sekrestyés öregapám, Magyar Örzse öreganyáim, akit kilencvenhárom évesen a legutóbbi napfogyatkozás előtt egy órával temettünk el, a paraszt öregapám, akinek, miután tanyája udvarán karóhoz kötötték, mint egy rühes kutyát, nemcsak a bajuszát tépdesték, hanem szőrét is – szálanként – a kommunisták, Ágoston, vagyis Varga nagyanyám, kinek koporsóját negyvenkettő tavaszán vízbe eresztték le, mert akkora volt a belvíz, hogy a sírgödör alján ellepte a koporsót, dédöregapám, aki elzarándokolt Rómába, meg aki egy kocsi búza árát költötte egyetlen éjszaka alatt a rosszasszonyokra.

Ott volt anyai nagybátyám, a Jóska, aki valahol – talán a Don mentén – bukott bele az éjszakába, s ott voltak mindenannyian, akik harcoltak Doberdónál, Isonzónál, megfagytak a Donnál, akiket fölaldoztak s akiket legyilkoltak. Voltak papok, tanítók, betyárok, parasztok, munkások. Gyermekek és öregek, asszonyok és férfiak.

És ezt az egész megkínzott, meggyötört, megalázott, kifosztott, szerencsétlen embertömeget, bennünket, mindenkiunkat visszafogadott a Haza. A Haza, amely majd egy évszázada, a térbeli közelsége ellenére is, elérhetetlen volt számunkra. A Haza, amely mindig is létezett, bennünk élt, most hivatalosan, jogilag is kimondatott – az élet és a sors egyik nagy kegyelmeként.

A Haza, amely egy és oszthatatlan, mint anyanyelünk és sorsunk!

Bata János

Horgos, 2011. május 14.

(Részlet a Hitel 2013. októberi számában megjelent írásból.)

Önrendelkezés

A Gyulafehérvári Nyilatkozat széles körű jogokat ígért az „együtt élő népeknek”, azonban az 1923-as román alkotmány egységes nemzetállammá nyilvánította Romániát, és nem szerzett érvényt a kilátásba helyezett kisebbségi jogoknak. A Romániában élő kisebbségeket ezt követően egészen 1989-ig folyamatos jogtiprás érte, és a rendszerváltozást követő két évtizednyi demokráciában is számtalan igazságtalan intézkedés sújtotta a magyar nemzeti közösséget. Jogaikból ugyan keserves küzdelmek és alkudozások árán visszaszereztek egy kisebb hánnyadot, ám látványos áttörés a Gyulafehérvári Nyilatkozatban (1.) foglaltak érvényesítése terén a mai napig nem következett be. A románok teljes nemzeti szabadságot ígértek az összes együtt élő nép számára, valamint azt, hogy minden nemzeti közösség saját kebeléből való egyének által saját nyelvén fog elni a közoktatással, közigazgatással és igazságszolgáltatással. A többségi nép fogadkozásából azonban csak annyi valósult meg, hogy minden kisebbség a hozzá tartozó egyének számarányában képviseleti jogot kaphatott a törvényhozásban és az ország kormányzásában.

Az erdélyi magyarság ma sem rendelkezik önálló állami felsőoktatási rendszerrel, alig használhatja anyanyelvét a közigazgatásban és a hivatali ügyintézésben, és nem valósult meg a felekezetek egyenlő jogosultsága és teljes szabadsága sem.

A kivívott román demokrácia még a kilencvenes évek elején megtorpan a fejlődésben. Románia népe ugyan elűzte, sőt kivégezte utolsó diktátorát, de az örökkébe lépő áldemokrata és nacionálkommunista hatalom ugyanolyan, sőt hatványozottabb erővel tört az országban élő nemzetiségek életére.

A hatalmat megragadó és a Ion Iliescu vezette Nemzeti Megmentési Front 1990. január 5-én még közleményt adott ki a romániai nemzetiségek jogainak biztosításáról. Húsz nappal később viszont Iliescu államfő egy televíziós nyilatkozatban egyes erdélyi megyék szeparatista törekvéseire hívta fel a figyelmet. Nyilatkozata a román nyelvű sajtóban magyarellenés, rágalmazó kampányt szított.

Az országban polgárháborús hangulat kezdett eluralkodni: Iliescu a magyar-veszéllyel riogatva próbálta bebetonozni hatalmát. A megromlott viszony az 1990. márciusi marosvásárhelyi pogromban csúcsosodott ki: öt ember (két román és három magyar) meghalt, 278-an pedig megsebesültek.

Kincses Előd marosvásárhelyi ügyvédnek az 1990. március 19-20-i eseményekből hivatalos meggyei vezetőként is „kijutott”. Kincses meggyőződése (2.), hogy a Marosvásárhelyen történteket Bukarestből szervezték, a bíróság pedig kizárolag – a román túlerővel szemben védekező – magyarokat ítélt el az összecsapások miatt. „Amikor láttuk, hogy baj lesz, Marosvásárhelyre hívtuk Ion Iliescu államfőt is, de ő ezt elutasította. Azt mondta: csak a végén avatkozik közbe. Az igazságszolgáltatás nem vizsgálódott, hogy megállapítsa a szervezők, felbujtók kilétéét” – fogalmazott Kincses Előd.

Az erdélyi magyarságnak a Ceausescu bukásától remélt áldmai ekkor törtek derékba. Az újdonsült bukaresti hatalom és a román többség hallani sem akart magyar érdekekről, azok sérelmeiről, főleg a székelyek önrendelkezési törekvéseiéről nem.

Az 1991-ben elfogadott alkotmány szerint Románia a románok egységes és oszthatatlán nemzetállama. A magyarok tehát másodrendű állampolgárok a saját szülőföldjükön.

Bukarest módszeresen akadályozza anyanyelvük használatát az élet minden területén, az oktatástól kezdve a hivatalos ügyintézésig. A kiábrándult magyarok tömegesen hagyták el szülőföldjüket, kisebb részük rálépett a szisztematikus asszimiláció útjára. Erdélyben és a Partium területén az utóbbi két évtizedben – 1991 és 2011 között – népszámlálási adatok szerint 400 ezerrel csökkent nemzettársaink lélekszáma. A romániai magyarok ma is naponta szembesülnek azzal, hogy „bozgornak”, vagyis hazátlannak nevezik őket.

Románia ma is adós a kommunizmus idején elkobzott és államosított ingatlanok visszaszolgáltatásának majdnem kilencven százalékával. A gyulafehérvári és a későbbi bukaresti igéretek számonkérésé, valamint megvalósítása azonban a politikusok dolga maradt és marad. Addig is a legfontosabb szerep a civil szférára hárul, hogy megteremtse mindazt, amire a romániai magyar állampolgárok nemcsak a politikusi igéretek, hanem saját befizetett adólejeik alapján is jogosultak: nemzeti szabadságot, amelynek alapvető feltétele a hagyományok átörökítése, a magyar nemzeti kultúra ápolása és az oktatás minden szinten megvalósuló támogatása. Amíg a mindenkorai román hatalom belátja, milyen adósságokat halmozott fel a kisebbségekkel szemben, és ezeket milyen módon törlesztheti, a magyar anyaország támogatása elengedhetetlen ahhoz, hogy a civil szféra elláthassa feladatait.

Csóti György minden részletet megragadóan írja le a Magyar Hírlap 2013. október 4-i számában, milyen állapotok is uralkodtak az erdélyi magyarság

köreiben 1989 decemberének sorfordító és – akkor még – forradalminak hitt napjaiban.

Mint Csóti fogalmaz, az 1989. december 28-ára virradó éjszaka mintegy száz teherautóból és személygépkocsiból álló segélyszállítmány indult a városligeti Dózsa György útról Erdélybe. A Magyar Demokrata Fórum Ó utcai „székházában”, a földszintes barakképületben, hihetetlen mennyiségű élelmiszer és ruhanemű gyűlt össze néhány nap alatt. Két konvoj vitte a segélyszállítmányokat, szívük tele volt bizakodással, reménységgel.

„Új fejezetet remélünk a Romániához csatolt területeken élő magyarok életében” – emlékezik Csóti György.

Ilyen szállítmányok még hónapokig érkeztek Erdélybe. A kommunista hatalom által majdnem földönfutóvá tett erdélyi magyarok éheztek. Lelki és testi táplálékot, könyveket, filmeket, ruhát, konzervet egyaránt örömmel fogadtak. Akkor erre volt szükségük. Később pedig még több anyagi segítségre és egyre több budapesti lelki támaszra, politikai nyilatkozatra is. Például azokra a közlésekre, amelyek ma is a romániai magyarok megmaradásának egyetlen zálogát, az autonómiát támogatják.

Az önrendelkezés megvalósítása valamennyi romániai magyar politikai és civilszervezet célkitűzései között szerepel. Ugyanakkor a román politikai erők autonómiaellenessége szinte már hisztérikus.

A román alkotmány nem ismeri el az őshonos magyarságot államalkotó nemzetnek, és nem biztosítja a magyar kisebbség kollektív jogait sem.

Az erdélyi és partiumi önrendelkezési elképzélések háromszintűek: magukba foglalják a kulturális autonómiát, a települési önkormányzatok sajátos státusú helyi autonómiáját és a klasszikus területi autonómiát. A kulturális autonómia révén létre kívánják hozni saját intézményrendszerüket az egész országban az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás területén.

A területi autonómiára vonatkozó elképzelés alapja a kilencvenes évek végén Csapó József által készített székelyföldi autonómiastatútum, amely szerint a regionális hatalom törvényhozói és végrehajtói intézményeket kap, és a központi hatalom bizonyos hatásköröket átruház a regionális hatalomra. A szubszidiaritás elve alapján a helyben begyűjtött adók meghatározó részének felhasználásáról helybeliek és helyben döntenek, így a régiónak nemcsak oktatási, kulturális és tájékoztatási, hanem a többi között gazdasági, közlekedési, infrastruktúra-fejlesztési, rendfenntartási téren is nagy önállósága van.

Képviselet

A 2003-ban megalakult civilszervezet, a Székely Nemzeti Tanács ezt a tervezetet közvitára bocsátotta, és számos ponton kiegészítette. Ezek szerint a fenti alapelvek megvalósulása mellett az autonóm Székelyföldön szavatolt lenne a teljes és tényleges jogegyenlőség a terület minden lakója számára. Hivatalos nyelv lenne a román mellett a magyar is. A székelyföldi autonómia fontos eleme a természeiti erőforrások és az ásványkincsek feletti rendelkezés, a saját gazdaságpolitika.

A tervezetet már kétszer beterjesztették a bukaresti parlamentbe. Első alkalmal vita nélkül elvetették, másodsor egyszerűen elfekteték.

A Tókés László által kezdeményezett és általa vezetett Kárpát-medencei Magyar Autonómia Tanács 2004 óta küzd az elszakított nemzetrészek személyi elvű, kulturális és területi autonómiájának megvalósításáért, nemcsak az utódállamokban, hanem nemzetközi szinten is.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) 2005-ben kormányzati pozícióból terjesztett be kisebbségi törvénytervezetet a parlamentben, amely magában foglalja az egész romániai magyarság kulturális autonómiáját.

A tervezet azóta kallódik a bukaresti törvényhozás útvesztőiben.

A másik civilszervezet, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezésére idén tavasszal Zilahon megalakult a Partiumi Autonómia Tanács, a térség őshonos magyarságának autonómiatörekvéseit megvalósítandó.

Ezzel párhuzamosan meghatározó román politikai erők az országot olyan új régiókra akarják felosztani, hogy a magyarok sehol ne legyenek többségen, ezáltal ne tudják meghatározni saját sorsukat.

Magyarország eközben Romániával szoros együttműködést, baráti kapcsolatokra törekszik, ami két stratégiai szövetségestől, vagyis a NATO és az Európai Unió tagjától elvitathatatlan.

Mint említettem, az erdélyi magyar nemzeti szabadság megteremtésének egyik alapfeltétele a hagyományok átörökítése, a magyar nemzeti kultúra ápolása és az oktatás minden szinten megvalósuló támogatása, de egységes magyar nyelvű felsőoktatási hálózat kialakítására is szükség van Erdélyben, és annak intézményeit

elsődlegesen román és magyar állami forrásokból kellene finanszírozni. A magyar államnak folytatnia kell a csíkszeredai Sapientia Egyetem és a Partiumi Keresztény Egyetem támogatását. Ahogy a Magyar Professzorok Világtagácsa (MPV) az erdélyi Csíkszeredában szervezett kétnapos tanácskozásán már 2004-ben megfogalmazta ajánlását: az erdélyi, egységes, magyar nyelvű felsőoktatási hálózat kialakításának feltétele a színvonalas elemi és középfokú oktatás.

Súlyosbítja a helyzetet, hogy az erdélyi magyar magánegyetemek gazdasági, működési, anyagi feltételei folyamatosan kritikusak.

Bukarest hanyagsága miatt sajnos e területen is Budapestnek kell lépnie, ehez pedig támpontokat és logisztikai segítséget ugyancsak az erdélyi magyar civil szféra nyújthat.

Hasonlóan kritikus a romániai magyar sajtó helyzete is. Erdély területének nagy része a megyei és regionális (Erdély-szerte terjesztett) magyar sajtó számára ma már „holt zóna”; ezeken a területeken helyi (többnyire egy-egy román többségű város magyar lakosainak szóló), zömmel hetente megjelenő lapok töltének be „naplapszerepet” (3.).

Az eladott példányszámot tekintve és pénzügyileg is az egy-egy kisebb területi egységet (általában egy-egy, magyarok által viszonylag sűrűn lakott megyét, esetleg a szomszédos területek szörványmagyarságát) lefedő megyei napilapok tekinthetők a legstabilabbnak – a rendelkezésre álló, ma is csak meglehetősen hiányos adatok alapján. A megyei lapstruktúra kialakítása jóval az 1989-es fordulat előttre, 1968-ra tehető, amikor a három évvel korábban hatalomra került Ceausescu közigazgatási reformja megszüntette a tartományokat, létrehozta a megyerendszert, és a székhelyeken kialakította a megyei pártlapok hálózatát. A mai magyar nyelvű megyei lapok a Román Kommunista Párt ekkor létrejött megyei orgánumainak utólapjaiként születtek újjá 1989–90 fordulóján. Ilyen napilap ma hétfő, nagyobb magyar közösséggel rendelkező megyében jelenik meg. A két székelyföldi megyét, Kovásznát és Hargitát a Háromszék (székhelye Sepsiszentgyörgy) és a Hargita Népe (Csíkszereda) fedi le. A Partiumban a Szatmári Friss Újság (Szatmárnémeti) és a Nyugati Jelen (Arad) monopolhelyzetben van megyéjében, míg a legutóbbi időkig versenytárs nélkül működő Bihari Napló (Nagyvárad) mellett megjelent a Reggel.

A Kolozs megyében és a szomszédos területeken élő magyarokat célozta meg a Szabadság (Kolozsvár), míg a Népújság (Marosvásárhely) a magyar többségű Maros megyére, főleg annak felerészben magyarok által lakott székhelyére

számíthat. Hetilapként jelenik meg, de a megyéjében napilapszerepet tölt be a Brassói Lapok (Brassó).

A megyei lapok elkerülték az 1990-ben „csomagban” privatizált magyarországi társorgánumaik sorsát, azaz nem kerültek egyetlen multinacionális befektető kezébe. Ehelyett a kiadók tulajdonjogát túlnyomórészt a szerkesztősek tagjai szerezték meg „spontán privatizáció” útján (bár akad napilap, amely a mai napig a román államé). A romániai magyar sajtóban az 1989-es fordulat után tíz évig nem bukkant fel nemzetközi szakmai befektető; az 1999-ben indult Krónikába szálltak be magyarországi beruházók; két évvel később pedig a Nyugati Jelennél és a Bihari Naplónál bukkant fel egy tengerentúlra szakadt erdélyi magyar üzletember, illetve egy, a magyarországi megyei sajtóban is érdekkelt osztrák cég.

A Nagyváradon elindult Reggel tulajdonosai a Nyugat-Európából a rendszer-váltást követően hazatelepült román Micula testvérek.

A zömmel kft.-ként működő lapkiadók többsnyire ma is a munkatársak tulajdonában vannak, legföljebb az elmúlt két évtizedben egy-egy szűkebb, szerkesztősen belüli csoport (vagy éppen a főszerkesztő) kezébe került a cégek többségi tulajdonrésze. Különleges jelenség az a tény, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) néhány prominens politikusa (mindeネkelőt Verestóy Attila szenátor) több erdélyi médiapiaci termékben érdekkelt kisebbségi tulajdonosként a Hargita Népértől az Erdélyi Riport című, Nagyváradon megjelenő hetilapig. A Nyugati Jelent kivéve valamennyi napilap piacvezető saját megyéjében, még ott is, ahol a magyarok az összlakosság alig ötödét teszik ki (mint például Kolozs megyében).

A képet árnyalja, hogy 2011 őszén a magyarországi Határok Nélkül a Magyar Sajtóért Alapítvány tulajdonosai megszerezték a kolozsvári, de országos terjesztésű Krónika napilap többségi tulajdonjogát (4.).

A lap megvásárlása a Tökés László akkori EP-alelnökhöz, illetve az akkoriban bejegyzett Erdélyi Magyar Néppárhhoz közel álló lapokból álló sajtótöröksztőt erősíti. A Budapesten bejegyzett alapítvány 2011. június 1-jén többségi tulajdonot szerzett az Udvarhelyi Híradó Kft.-ben, amely a Csíki Hírlap, az Udvarhelyi Híradó, a Gyergyói Hírlap, a Vásárhelyi Hírlap című nyomtatott lapok, valamint az ezeket összefogó Székelyhon.ro internetes hírportál kiadásáért felel. Az alapítvány a Szerencsejáték Rt.-től kapott 250 millió forintos adományt használta fel erre a célra. Székely Róbert, az Udvarhelyi Híradó ügyvezető igazgatója

az Új Magyar Szó című országos napilapnak korábban azt állította: az akvizíciótának egyetlen célja van, megerősíteni a cég vezető piaci pozícióját – ennek érdekében Háromszéken, Kolozsvárott és Besztercén is terjeszkedni fog a kiadó. Elismerte, hogy a magyarországi alapítvány egyik „alapembere” Liszkay Gábor, a Nemzet Lap- és Könyvkiadó Kft. tulajdonosa, a Magyar Nemzet című budapesti napilap igazgató-főszerkesztője.

A szintén jobboldali beállítottságú Erdélyi Napló 2010 júliusában kelt el, a hetilapot a Magyar Nemzet kiadója vásárolta meg.

1989 előtt az állami propaganda hátszelét élvező, olcsó és a Román Postával a szórványban élő magyarokhoz is eljuttatott megyei lapok olvasása hozzáartozott a magyar népesség minden napjához. Különös jelentőséget éppen regionális jellegük adott nekik, hiszen – bár fő profiluk éppúgy az állami és pártpropaganda sulykolása volt, mint román nyelvű társaiké – a belső oldalaikon még-iscsak felbukkanó, máshonnan magyarul be nem szerezhető, helyi, közérdekkű információk nélkülözhetetlenné tették őket olvasóik számára. Az ottani újságírók (függetlenül attól, hogy megyei napilapnál vagy máshol dolgoznak) azzal magyarázzák e lapok olvasótáborának stabilitását, hogy a közönség továbbra is a szűkebb pátriája hírei miatt számít ezekre a sajtótermékekre.

Magyari Tivadar médiászociológus, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem szociológiai tanszékének oktatója 2003-as tanulmányában (Elemzések a romániai magyarok sajtóolvasási szokásairól, Erdélyi Társadalom, 2003/1.) a megyei napilapok munkatársainak közlése alapján emellett még két, inkább érzelmi kötődésre uraló tényezőt említ. Az egyik az adott régió olvasóinak viszonya a lap kiadási helyéhez (a megyeszékhelyhez). Ez különösen erős Kolozsvárott, ahol a város közterületeinek nyolcvanas, majd kilencvenes évekbeli átkeresztelési hulláma, a magyar vonatkozású utcanevek románosítása (és a magyar lakosság arányának évtizedek óta tartó csökkenése) után – a Szabadság olvasóinak visszajelzése szerint – nagy a jelentősége annak, hogy a lap továbbra is „történelmi”, azaz magyar nevükön nevezi meg a város utcáit.

A megyei napilap és olvasói közötti emocionális kapcsolat különös, de egyáltalán nem marginális formája az egyes lapok halálozási rovatának a népszerűsége. Az idézett tanulmány a romániai magyarok újságolvasási szokásait vizsgáló 2000-es, egész Erdélyre kiterjedő kutatás alapján arról számol be, hogy a megyei

naplakolások közül sokan (főleg az idősek) kifejezetten ezért a rovatért vá-sárolják az újságot.

Nehéz meghatározni az erdélyi magyar sajtó iránti valós érdeklődés mértékét, egyetlen kivéssel ugyanis nincsenek auditált adatok a piac szereplőinek eladási mutatóiról. (A kivétel a Bihari Napló.) A lapok – üzleti titokként kezelt – példányszámaira vonatkozó, 2001 és 2003 közötti informális főszerkesztői közlések összeadásával Papp Z. Attila 117 ezerre teszi az általa felkeresett 24 országos, megyei és helyi napi- és hetilap együttes példányszámát, ám ennél pontosabb adatok nincsenek. Ennek okát a romániai magyar médiaszereplők többsége abban látja, hogy az auditálás költségei nem állnak arányban a példányszám-ellenőrzést elváró potenciális hirdetők érdeklődésével. Való igaz, a megyei magyar naplakolás többszörös hátránya indulnak a reklámozókért folytatott versenyben: Erdély a politikai események és a hirdetési piac szempontjából is perifériás helyet foglal el Romániában (az országos reklámpiac 90 százaléka Bukarestben koncentrálódik), ráadásul az összlakosság alig 7 százalékát kitevő, magyarokat kiszolgáló megyei naplakolás semmilyen szervezeti-tulajdonosi kapcsolatban nem állnak egymással, az egyenként 5-10 ezer példányban elkelő újságok pedig nemigen mozgatják meg a nagyvállalati marketingesek fantáziáját.

Más a helyzet a helyi hirdetőkkel: bár a reklámozók többsége ma is az adott megye magyar tulajdonú cégei közül kerül ki, az egy-egy régióban piacvezető magyar lapok ma már fölkeltik az ottani román vállalatok érdeklődését is.

Ezzel együtt a megyei lapok bevételeinek nagy része még ma is az eladásokból és nem a hirdetési bevételekből származik. A Szabadságnál ez az arány 65-35 százalék. (Az eladott példányok 86 százaléka előfizetőknél talál gazdára.) A piaci bevételek korlátozottsága ellenére a lapok döntő többsége önfenntartó, ám nyereségük csak a működés zökkenőmentességét és az elengedhetetlen fejlesztések biztosítja.

A magyarországi támogatások közül korábban kiemelkedett az Illyés Gyula Közalapítvány (IKA) által elbírált pályázatokon elnyerhető, évente mintegy 20 millió forint körüli összeg, amelynek szerepét most a más néven működő pénzalap vette át, de az erdélyi magyar lappiac szereplői idesorolják egyes magyarországi médiumoknak azon gyakorlatát is, hogy megjelentetik az erdélyi sajtó munkatársainak műveit, és helyi tudósítókat alkalmaznak. Utóbbi jelentőségét az adja, hogy egy erdélyi magyar lapnál dolgozó újságíró magyarországi

mellékállás, esetleg helyi, szakmán kívüli kiegészítő jövedelemforrás hiján képtelen volna megélni a 40–55 ezer forintrnak megfelelő fizetéséből.

A román állam 2002 óta a Communitas Alapítványon keresztül (ma már a magyarországi támogatásokhoz hasonló nagyságrendű összeggel) dotálja az országban élő kisebbségek intézményeit. Az alapítvány működését szabályozó kormányrendeletek nagy mozgásteret hagynak a pénz elosztásáról döntő kisebbségi szervezeteknek, jelen esetben az RMDSZ-nek.

Az elmúlt években a Budapestről és a Bukarestből érkező támogatás elosztása viharos körülmények között zajlott, és a megvásárolhatóság, illetve a hatalommal való visszaélés gyanújába keverte az erdélyi magyar közéleti szereplőket.

A Communitas pénzalapjának elosztását illetően a Krónika 2004-ben kiderítette, hogy a támogatások odaítélésében kulcsszerepet játszó RMDSZ felhasználta az alkalmat arra, hogy saját működését támogassa a román kormánytól kapott pénzből.

A konkrét ügyek rávilágítanak a mindenkorai magyar kormány, illetve az RMDSZ sajtófinanszírozási kulcsszerepére és az erdélyi magyar sajtó ebből következő politikafüggésére.

Az erdélyi magyar rendszeres napilapolvasók közül csak a magasabb jövedelműek engedhetik meg maguknak egyszerre több sajtótermék vásárlását, így a többség maradt a megszokott helyi lapnál, vagy áttért a Nemzet-lapcsalád valamelyik kiadványára.

Felelősen

Ha három szóban kellene megfogalmazni, mit várnak Budapesttől az erdélyi magyarok, arra kiváló példa az, amit 2013 februárjában Bodó Barna, a Magyar Civil Szervezetek Erdélyi Szövetségének elnöke jelentett ki sajtótájékoztatóján: „felelős nemzetpolitikát” várnak el a mindenkorai magyar kormánytól. Hozzátette, hogy eddig ezt egyszer tagadták meg, 2004-ben, amikor népszavazást tartottak a kettős állampolgárságról. Ezt a hibát azonban a jelenlegi kabinet helyrehozta (5.).

A harmadik kifejezést, az „erőt” Ferencz Csaba, a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) tájékoztatási alelnöke adta meg, amikor György Attila csíkszeredai írót idézte a Magyar Hírlapban, 2013. november 22-én: „Kiindulópontként fogadjuk el azt, amit György Attila kötelezőnek tekint: erőt kell felmutatni. S ezen a téren a 2013-as esztendőben eddig soha nem tapasztalt módon sikerült eredményt elérni. Gondolunk csak a Székelyek Nagy Menetelésére. A hatszázötöres közösség arányaiban akkora méretű felvonulást valósított meg, mint a hétszámlós katalánok a nemzeti ünnepükön. Erőt mutattunk fel.

Elsősorban önmagunknak, hogy az elkövetkező többfrontos küzdelemben van mire és ki(k)re számítanunk.

Támogatóinknak – az anyaországi politikai elitnek –, akiknek immár nem kell a különböző elkövetkezések és szervezetek között lavírozniuk, választaniuk. Viszont nem is bújhatsnak a kényelmes „egyezzetek meg, majd a közös akaratot támogatjuk” álarcába.

A román közvéleménynek, amely továbbra sem akar hallani a székely autonómiairól, de némely felvilágosultabb elmék már fellapozzák az erről szóló javaslatokat, sőt, nyilvánosan is kiállnak a követelés jogossága mellett.

S erőt mutattunk fel közösen a világ magyarságával, de más ajkú autonóm közösségekkel együtt is, akik ab ovo értik a törekvések lényegét, sőt, itt-ott fel is szólalnak érdekünkben.”

Az erőn és a felelős nemzetpolitizáláson túl azonban, ahogy azt már a különböző területek vonatkozásában említettem, továbbra is szüksége van az erdélyi magyarságnak az anyaország gazdasági erejére is. Az anyagi támogatás formáit azonban összhangba kell hozni a kor követelményeivel.

Ezt gondolta át az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és a magyar kormány, amikor bejelentette a Mikó Imre-terv gyakorlatba való átültetését, és a Bethlen Gábor Alap létrehozását. Utóbbi pénzeszközeinek kezelését a 2011 áprilisában létrehozott, nonprofit gazdasági társaság, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. végzi. A Bethlen Gábor Alap elkülönített állami pénzalap, amelynek célja a magyar kormány nemzetpolitikai stratégiájához kapcsolódó célok megvalósulásának elősegítése. Kiemelt feladata a külhoni magyarság szülölföldjén történő egyéni és közösségi boldogulásának támogatása, anyagi, szellemi gyarapodásának elősegítése és kultúrájának megőrzése. Feladata a támogatások igénybevétele és hatékony kihelyezése céljából átlátható pályázati rendszer működtetése. Az Alapkezelő hozzájárul a világ összmagyar nemzettudatának erősítéséhez, a magyar-magyar kapcsolatok ápolásához. Az Alapkezelő a határon túli oktatás-nevelési pályázatokon kívül – amelyek több mint 250 ezer külhoni támogatottat, gyermekeit és fiatalt érintenek – természetes és jogi személyek, önkormányzatok, intézmények, egyházak és civilszervezetek számára nyílt pályázati rendszert működtet és az egyedi támogatási kérelmek elbírálásának adminisztrációját végzi.

A kormány nemzetpolitikai stratégiájához igazodva meghívásos pályázattal támogatja azon kiemelt nemzeti jelentőségű szervezeteket, intézményeket, illetve programokat, amelyek nagy hangsúlyt fektetnek a határon túli magyarság önazonosságának megőrzésére.

Itt kapcsolódik be az erdélyi magyar nemzeti közösség felvirágztatásába a 2012 februárjában bejelentett Mikó Imre-terv. Ez elsősorban az erdélyi magyarság gazdasági előmenetelét hozná összhangba a magyarországi programokkal. A programban olyan erdélyi cégek vehetnek részt, amelyek legalább 40 százalékban magyar tulajdonban vannak.

Az egész Kárpát-medencére kiterjedő Wekerle-terv részeként minden környező országban elkészül az ottani magyarság gazdaságfejlesztési projektje, ez fogalmazódott meg először az erdélyi Mikó Imre-tervben.

A program azonban nagyobb összegű forráshoz csak az EU 2014 és 2020 közötti finanszírozási időszakában juthat. Az uniós források mellé nemzetközi finanszírozást is felvázolt Jakabos Janka, a terv erdélyi koordinátora. Ezek lennének a fő források, de emellé a magyar kormány és a helyi gazdasági szereplők is tennének pénzt, bár jóval kevesebbet.

Jakabos Janka ismertetett három olyan programot is, amely közel áll az induláshoz. Az első egy fiatal vállalkozókat megcélzó inkubátorház-hálózat, a másik egy svájci befektetési alapokkal közös elképzelés, amely gyógyszergyárat, ásványvíz-palackozót és bioélelmiszer-termelést tartalmaz, 5 millió euró bevonásával. Harmadikként pedig az OTP Bank kidolgozta a mezőgazdaság finanszírozási modelljét.

A Hunyad megyei Algyógon 2000 augusztusában 63 romániai református szórványgondozó lelkipásztor, vallástanár, teológiai és főiskolai hallgató megfogalmazta az Algyógyi Nyilatkozatot, és vele együtt egy olyan, a szórványmagyarság jajkiáltásait összefoglaló lajstromot adott közre, amellyel szemben a mindenkorai magyar kormány nem lehet közömbös (6.).

Az erdélyi és királyhágómelléki református szórványgondozó lelkipásztorok, vallástanárok, teológusok, az erdélyi, partiumi, bánsági és regáti végvárákról érkező lelkészkar tagjai akkor már nyolcadik alkalommal gyűltek össze, hogy számba vegyék a peremvidékek helyzetét, népük és szolgálatuk életbe vágó kérdéseit. Mint fogalmaztak: „a nyilvánosság erejét felhasználva, Istenünk, népünk és összmagyarságunk lelkismeretének egésze előtt hallatnunk kell szavunkat a romániai magyar peremvidékek sorsáról, és hitet kell tennünk a cselekvő jövőről”.

Rendkívül megrendítő módon fejezték ki azt is, hogy ők az erdélyi szórványvilágban, az egyetemes magyarság legjelesebb vidékein és helyein élnek a hadi utak, küzdelmek és nagy pusztulások mentén.

„Ez a nép, amelyet szolgálunk, épp saját önfelszámolódása árán vállalta itt a küzdelmet. Mi adtuk az egyetemes magyarság legnagyobbjait: Budai Nagy Antalt, Hunyadi Jánost, Bethlen Gábort, Apafi Mihályt, Bolyai Farkast, Kölcsény Ferencet, Bartók Bélát, Wass Albertet, László Gyulát, Sütő Andrást, Kallós Zoltánt és még sokan másokat. Mégis szomortán kell megállapítanunk, hogy az elmúlt évtizedekben ez a vidék a nagy bűnök, történelmi méretű mulasztások színtere volt, és ma is az. A magyarság felelős vezetői lényegében magukra hagyták e kisközösségeket és szolgáikat a saját, egyre fogyó erőtőrrelékaikból élni, és annak utolsó töredékét is felélni. Mélységes sajnálattal tölt el, hogy az elmúlt évtizedekben senki sem fordított elegendő időt, erőt és figyelmet arra, hogy a romániai magyar szórványokban a nagy tervek és tettek megszülethessenek. Ezért is lett sorsunk a teljes emberi és nyelvi magány, az elszigetelődés, a térveszítés, az értékek lassú és szinte teljes leépülése. Baj van, nagyon nagy baj, mert ma már utolsó előtti perceinket éljük Erdély legszélsőbb vidékeinek legnagyobb részében.”

Az Algyógyi Nyilatkozat 63 aláírója lelkészkként, tanítóként úgy áll a romok között, mint a vezérek a vesztes csatárában. Románia magyar lakosságának lassan fele nyelvi veszélyben, halmozottan hátrányos nyelvi, etnikai, vallási helyzetben él, és ez a helyzet egyre csak súlyosbodik. A szórványmagyarság elveszítette demográfiai jelenlétének arányait, kiszorult a gazdaság meghatározó tényezői közül, az érdekképviselet cselekvő erejéből, a helyi közéletből, a nagypolitikából is. Csökkent a gazdasági vállalkozó kedv, lanyhult az érdeklődés az anyanyelvű oktatás iránt, ezért aztán iskolák szűnnek meg. A közösségi élet leépülésével felrőlödött a keveredés, a nyelvi kölcsönhatás, növekszik a vegyes házasságok száma, fogy és elmenekül, hiányzik Dél-Erdélyből, de Észak-Erdély északi részein is a szakmai hivatás magaslatán álló vidéki értelmiég, tanító, lelkész, orvos.

Az anyanyelv utolsó visszafojtott jajszóként beszorult otthonaik és igeirde-tő templomaik falai közé. Egyre növekszik a kivándorlás aránya, botladozik az ifjúság nyelve, kopnak a szavak, teljes a nyelvi árvaság. Erdély területének közel felében a kis falusi települések magyarsága között szinte teljesen elsortadt a művelődési élet, elmaradnak a nagy ünnepek. Falvaik és városaik nagyobb részében évtizedek óta nem járt sem hivatásos, sem amatőr színjátszó csoport, alig van gyülekezeti ünnep. Az aprófalvak töredéknépessége fogyó erőtartalékaival lassan kiöregszik, kisszámú fiatal sága lassan felfmorzsolódik.

A nagyvárosok lakónegyedeinek népes magyarsága is elszigetelődött, szüntelenül fogy; morzsolja a vegyes házasság, őrli a magány, felgyorsult a felszámolódás üteme. Egyre nagyobb lett a gyülekezeti és hitélet peremterületeire szorultak tömege, akik egyben az anyanyelv és kultúra peremén is élnek, és egyre inkább kifele dobja őket az a centrifugális erő, amelynek a románság az energiaforrása.

Az erdélyi magyar sajtó már szinte naponta tele van a szórványból érkezők panaszsavával, hisz magára maradt az itt szolgáló egyház és iskola, az itt élő értelmiég. Nem nyújt már nekik senki sem támogatást, és nem ad tanácsot a mindennapokra sem senki.

Iránymutató az Algyógyi Nyilatkozat azon része is, amelyben az aláírók elismeréssel értékelik, hogy a romániai és az egyetemes magyarság vezetőségének egésze és egyházaik csúcsvezetése is úgy tekint a lelkészekre, gyülekezetekre és néptanítókra, mint a szórványgondozás legfőbb munkásaira, támaszaira. „De olyan nagy a baj, hogy a peremmagyarság sorsa, jövője az egész Kárpát-medencében nem maradhat csupán egyházi szolgák, tanítók magányos küzdelmének

belügye. Mi, a szórványban élők és szolgálók érezzük, hogy minden, amit a naponta elvégzett munkánkkal eddig tettünk és teszünk, már nem elég. Alapvetően újat kell tervezni, mert elérkezett a paranca a legnagyobb formátumú terveknek, a legmerészebb lépéseknek” – írták.

Az algyógyi intelmeknek sora pedig végeláthatatlan:

Olyan anyagi és emberi erőket kell sűríteni erre a területre, amelyek túllépik a napi rohamunka, a vegetáló túlélés, a tűzoltás kapkodását. A legső és legfontosabb feladat az, hogy le kell számolni a mítoszokkal, az önhítéssel. Számba kell venni a helyzetet, utána pedig sürgősen tervezni és cselekedni kell. El kell készíteni a szórványmagyarság nemzetközi normáknak megfelelő, egységes, etnikai vitalizációs és rehabilitációs stratégiáját és benne a régiók, a falusi és városi peremhelységek részletes védelmi tervét. Az eddigi segítségi utak fenntartása mellett a magyarság önépítésének támogatási rendszerét teljesen új alapokra kell helyezni. Ebben mindenekelőtt a kisközösségeket kell belső munkájukhoz folyamatos és rendszeres anyagi támogatásban részesíteni. Tervet kell kidolgozni a gazdasági fejlesztésre, az oktatás, a művelődés, az egyházi lelki gondozás, az ifjúsági munka megszervezésére, a szociális és minden más kérdés megoldására. Tudomásul kell vennie minden fórumnak, hogy az eddig is jelentős támogatások mellett a legsürgősebb az, hogy meg kell oldani a hátrányos nyelvi kisközösségeink alapvető helyi gondjait, mert a túlélés nagy kérdései csak így orvosolhatók.

Minden településen, ahol legalább három gyermek van, meg kell menteni vagy létre kell hozni az elemi iskolákat vagy a felekezeti népiskolát. Bármilyen nagy áron minden magyar gyermeknek – akár iskolateremtéssel, akár ingázással vagy bentlakással, legvégsőbb esetben fakultatív magyar oktatással – biztosítani kell az anyanyelven való tanulást.

Meg kell valósítani a szakoktatás, az inas- és tanonc képzés tervét, és meg kell menteni minden tehetséges fiatalt.

Meg kell szervezni mindenütt a gyermekek és az ifjúság rendszeres és minőségi foglalkoztatását, anyanyelvi közösséget, önszervezését.

El kell készíteni a nyelvvédelmi tervet, meg kell valósítani a közélet nyelvi tervezését. A templomba és az otthonok falai közé szorultság helyett vissza kell adni az anyanyelvi nyilvánosság helyét, a közhasználat méltóságát és értékét a kisebbségi élettér egészében. minden áron szeretni, támogatni, megőrizni és fejleszteni kell a Duna Televízió arculatát, megóvva a kereskedelmi verseny

olcsóságaitól, de segíteni abban, hogy teljes jogú határon túli nemzeti közszolgálati televízió lehessen.

Olyan nagy hatású helyi médiumok kellenek, amelyek közel jönnek hozzáink, magukkal hozzák az anyanyelvi értékeket, de eljutnak a családig, belépnek a többségimédium-függővé vált ifjúság szívébe is.

Minden száz léleknél nagyobb közösségen biztosítani kell az ott élők hite szerinti pap, tiszteletes munka- és életfélételeit. Újabb missziós köröket kell létrehozni, de nem szabad engedni, hogy ezek büntető helyekké süllyedjenek.

Minden kétszáz léleknél nagyobb településen nagy szükség van oktatást, művelődést, közösséget építő és szervező, jó munkafeltételek között élő világi személyre, kántortanítóra. Meg kell szervezni itt a szociális feladatokat ellátó falugondnoki hálózatot.

Teljesen új alapokra kell helyezni a nagyvárosok magyarságának számbavételét és gondozását. Be kell lépni a lakótelepi magyarok otthonába, nyelvi közösséget nyújtva nekik, mert szinte már csak az egyházak gondozásában bízhat a háromnegyed milliónyi, nagyvárosi magyar.

Meg kell születnie a lelki és anyanyelvi otthont teremtő egyháznak.

Színházainkat, színészeink egy részét, műkedvelő művelődési csoportjainkat arra kell ösztönözni és abban támogatni, hogy részt vegyenek a peremvidékek művelődésének megtérítésében, a lelkesítésben és ébresztésben.

Gyermekszínjátszás is kell, amely ott van mindenütt a kicsinyek között. Művészeknek, íróknak, tudósoknak, lelkészeknek, az egyházak és egyetemes magyarságunk legjelesebb vezetőinek rendszeres jelenlétékkel kell értéket és erőt adniuk az e vidékeken élők elszorvadó önértékelésének. Létre kell jönnie a szóránakérdésekben az országos szervező, tervező és segítő intézménynek is.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületet abban kell segíteni, hogy azzá növekedhessen, amire száz évvel ezelőtt létrehozták: a peremek megmentésének fórumává.

Örömmel töltötte el az algyógyi aggodalmaskodókat az akkori magyar kormánynak az a felismerése is, hogy a nagy közös gondok ellenére a tömb: a Székelyföld és Partium, a Szilágyság és Kalotaszeg, az erdélyi peremvidék „belői anyaországa”. Olyan küldetés ez, amelyet tudomásul kell vennie minden magyarnak – írták. Majd rámutattak: „Együtt kell azonban vigyáznunk egymásra, hogy miközben a széleket őrizzük, a tömböt nehogy elveszítsük.

De az anyaországnek is pontosan számot kell vennie azzal, hogy milyen jövőt szán a szórványmagyarságnak. Támogatásunk rendszerét teljesen új alapokra kell helyeznie. Életben maradásunkhoz pénzt kell elkülönítenie és tervszerű támogatást kell nyújtania a helyi közösségek, iskolák, a közművelődés és az egyházak fennmaradásához. A szórványmentés jövője attól függ, hogy az anyaországnek lesz-e kevéske pénze a magyarság kis csoportjainak, a városok és a maradék falvak népének rendszeres gondozására, és hogy megszületik-e végre ennek intézményes kerete.”

Tizenhárom, idestova tizennégy esztendeje megfogalmazott félelmek, aggodalmak, ajánlások és intelmek ezek, és még mindig húsból vágóan fontosak.

Mert szórványban élni nem előjog, hanem szent teher – a sokféle megpróbáltatásban is. De akik ott élnek, minden baj ellenére viselik a másság méltóságát, a kisebbségi élet ajándékait.

Az erdélyi szórványmagyarok nem pusztta ottlétükért várnak tehát előjogokat, hanem csak kellő figyelmet, megbecsülést azért, amit tesznek. Arra kérik az egyetemes és a romániai magyarság csúcsvezetését, a Székelyföldet és a többi tömbvidéket, hogy ne nyugtassák meg magukat azzal, hogy a szórványok sorsa és jövője az ott szolgáló lelkészek és tanítók között a legbiztosabb kezekben van.

„Ne hagyjanak magunkra minket, hanem tervszerűen is tegyenek értünk valamit, mert nem fogjuk sokáig bírni munkával, lelkesedéssel, ha a többség nem áll mellénk segítségével, szeretetével.

Tudjuk, hogy a szórványkérdésben a jövőt illetően illúzióink nem lehetnek. A kisebbségi peremmagyarságnak az elkövetkező évtizedekben nagy vérvesztésekre, nagy demográfiai mélypontokra, népességfelszámolódásokra kell felkészülnie. Lassan már nemcsak településekéről, de egész tájegységekről kell lemondanunk, és leírnunk örökre a magyarság leltárából. Tudjuk, hogy azon folyamat ellen, amely megállíthatatlan, nem harcolhatunk, de ami és aki még menthető, azért és azokért minden meg kell tennünk. De úgy érezzük, hogy hazai, anyaországi és egyetemes magyarságunk nem tett meg minden annak érdekében, hogy a szórványmagyarság jövője ügyében lelkismeretét megnyugtathassa” – fogalmazódott meg Algyógyon.

Ám a helyzet azóta sem változott.

A mindenkorai magyar kormányra tehát ilyen fohászokkal tekint a mindenkorai, de egyre inkább fogyatkozó erdélyi magyarság értelmiségi és civil előjárósága.

Az erdélyi magyarok Bukaresttől mint elméletileg értük is felelős központi hatalomtól nem sok jóra számíthatnak, amikor Románia sorra szegi meg a ki-sebbségek vonatkozásában aláírt nemzetközi kötelezettségvállalásait.

Budapestnek ugyanakkor azzal is számolnia kell, hogy a 2011 januárja óta egyszerűsített honosítási eljárással magyar állampolgárságot szerzett romániai nemzettársaik, ha nem is a fölöttük de jure értelemben tekintett védhatalmi jogokat gyakorló államnak tekintik Magyarországot, de annyit mindenkiépp remélnek tőle, hogy őket és érdekeiket nemzetközi tekintélyével legalább megóvja.

A mindenkorai magyar külpolitikának pedig mind a kétoldalú kapcsolatokban, mind a nemzetközi szervezetekben az együttműködés feltételevé kell tennie a magyar autonómiatörvények támogatását Erdélyben és a Partiumban – és ezt így vélik mindenki civilszervezetben: az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsban és a Székely Nemzeti Tanácsban egyaránt.

Befejezésül és összegzésül még egyszer visszatérnék az Algyógyi Nyilatkozathoz, amelynek utolsó bekezdésében az aláírók elismerik: „tudjuk, hogy mi is hibásak vagyunk, és sokat mulasztottunk. Abban is, hogy késsett és halk volt minden jajszó, nem született meg a nagy helyzetkép, nem készültek el a nagy tervek; a minden napokra, konkrét feladatokra nem tudtuk lebontani a tennivalókat. Sokszor és sokan vagyunk hitelellenek is, a munka helyett a kényelmet választók, de szavunk hitelét mégis a naponta megvívott küzdelem, a gyakori megkeserédesben is vállalt, a sokszor eredménytelen és nem látványos munka adja. Gyakran tűnik úgy, hogy munkánk reménytelen, mert hosszú évtizedek után nyomunkban sokszor csak elnáptelenedés, nyelvváltás, romlás, összeadolt templomok maradnak. De lelkészek és néptanítók együtt mégis tesszük azt, amit rajtunk kívül szinte senki más e vidékeken: visszük a reményt ember-től emberig, magyartól magyariig, lélektől lélekgig.

Tesszük, amíg és ahogy lehet. Sütő Andrással szólva: próbálunk »úgy cselekedni, hogy megmaradjunk!«

Ezt kéri tehát az erdélyi magyarság a mindenkorai magyar kormánytól is: próbáljon úgy cselekedni, hogy megmaradjon minden magyar – Erdélyben is.

Hivatkozások

1. 1918. december 1. A románok gyulafehérvári nagygyűlése kimondja Erdély elszakadását.

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1918_december_1_a_romanok_gyulafehervari_nagygyulese_kimondja_erdely_elszakadasat (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

2. Kincses Előd: „Iliescu tudott a Fekete március szervezéséről, de nem állította le” (interjú)

<http://www.szekelyhon.ro/aktualis/kincses-ailescu-tudott-a-fekete-marcius-szervezeserol-de-nem-allitotta-lea> (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

3. Az erdélyi magyar napi- és hetilappiac: Ady Endre unokái

http://magyarnarancs.hu/belpol/az_erdelyi_magyar_napi_es_hetilappiac_ady_endre_unokai-62286 (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

4. Hivatalos: tulajdonoscsere a Krónikánál

<http://vasarhely.ro/hir/hivatalos-tulajdonoscsere-kronikanal> (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

5. Felelős nemzetpolitikát várnak el a kormánytól

<http://mno.hu/ahirtvhirei/felelos-nemzetpolitikat-varnak-el-a-kormanytol-1137473> (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

6. Algyógyi nyilatkozat, vagy mit ér a szórvány, ha magyar?

<http://www.diaszporaalpitvany.ro/algyogyi-nyilatkozat> (Letöltés ideje: 2013. december 15.)

Tartalom

Előszó helyett	3
Önrendelkezés	5
Képviselet	8
Felelősen	14
Hivatkozások	22

X 197476

valtozás

XB 204 695

Írta: Kristály Lehel
Olvasószerkesztő: Németh Luca Anna
Borítóterv: Szórádi Csilla és Szakmány György
Tipográfia és tördelés: Harsáczki György

A kiadványt a Százak Tanácsa gondozásában,
a Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány
támogatásával,

a CÖF – CÖKA Nemzeti Társadalmi Szerződésének
összeállításához
a Pannónia Nyomda Kft. készítette.

Eredj, ha tudsz.

Ha majd úgy látod, minden elveszett:
inkább, semmint hordani itt a jármot,
szórd a szelkbe minden régi álmod;
ha úgy látod, hogy minden elveszett,
menj őserdőkön, tengereken túlra
ajánlani fel két munkás kezed.

Menj hát, ha teheted.

Itthon maradok én!
Károgya és sötéten,
mint téli varjú száraz jegenyén.

Még nem tudom:
jut-e nekem egy nyugalmas sarok,
de itthon maradok.

Leszek őrlő szú az idegen fában,
leszek az alj a felhajtott kupában,
az idegen vérben leszek a méreg,
miazma, láz, lappangó rút féreg,
de itthon maradok!

Akarok lenni a halálharang,
mely temet bár: halló fülekbe eseng
és lázít: visszavenni a mienk!

Akarok lenni a gyújtózsinór,
a kanóc része, lángra lobbant vér,
mely titkon kúszik tíz-száz évekig
hamuban, éjben,
míg a keservek lóporához ér.

És akkor...!!

Még nem tudom:
jut-e nekem egy nyugalmas sarok,
de addig, varjú a száraz jegenyén:
én itthon maradok.

Az önrendelkezés megvalósítása valamennyi romániai magyar politikai és civilszervezet célkitűzései között szerepel. Ugyanakkor a román politikai erők autonómiaellenesége szinte már hisztérikus. A román alkotmány nem ismeri el az őshonos magyarságot államalkotó nemzetnek, és nem biztosítja a magyar kisebbség kollektív jogait sem. Az erdélyi és partiumi önrendelkezési elképzések háromszintűek: magukba foglalják a kulturális autonómiát, a települési önkormányzatok sajátos státusú helyi autonómiáját és a klaszszikus területi autonómiát. A kulturális autonómia révén létre kívánják hozni saját intézményrendszerüket az egész országban az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás területén.

A területi autonómiára vonatkozó elképzélés alapja a kilencvenes évek végén Csapó József által készített székelyföldi autonómiastatútum, amely szerint a regionális hatalom törvényhozói és végrehajtói intézményeket kap, és a központi hatalom bizonyos hatásköröket átruház a regionális hatalomra. A szubszidiaritás elve alapján a helyben begyűjtött adók meghatározó részének felhasználásáról helybeliek és helyben döntenek, így a régiónak nemcsak oktatási, kulturális és tájékoztatási, hanem a többi között gazdasági, közlekedési, infrastruktúra-fejlesztési, rendfenntartási téren is nagy önállósága van.